

Цюпак І.М. Тьюторський супровід у контексті феноменологічної моделі дошкільної освіти/
Цюпак І.М. Педагогічні науки. – Херсон: Вид-во ХДУ, 2018. – Вип. 83. – С. 222–225.

УДК: 37.04

6. Сучасні педагогічні технології

ТЮТОРСЬКИЙ СУПРОВІД У КОНТЕКСТІ ФЕНОМЕНОЛОГІЧНОЇ МОДЕЛІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Цюпак І.М., к. пед. н.,
доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти
Херсонський державний університет

У статті здійснено спробу в контексті феноменологічної моделі дошкільної освіти дати визначення тьюторському супроводу, описати суть зазначеної педагогічної діяльності із врахуванням можливих видів тьюторського супроводу дітей передшкільного віку. З'ясовано, що тьюторський супровід, як модель передбачає персональний характер освітньої діяльності з врахуванням індивідуально-психологічних особливостей дітей, дбайливе ставлення до їх інтересів і потреб.

Ключові слова: *тьютор, супровід, феноменологічна модель освіти, дошкільна освіта, передшкільний вік.*

В статті предпринята попытка в контексте феноменологической модели дошкольного образования дать определение тьюторскому сопровождению, описать суть указанной педагогической деятельности с учетом возможных видов тьюторского сопровождения детей дошкольного возраста. Выяснено, что тьюторские сопровождение, как модель предполагает персональный характер образовательной деятельности с учетом индивидуально-психологических особенно детей, заботливое отношение к их интересам и потребностям.

Ключевые слова: тьютор, сопровождение, феноменологическая модель образования, дошкольное образование, предшкольного возраста.

Tsyupak I.M. TUTOR SUPPORT IN THE CONTEXT OF THE PHENOMENOLOGICAL MODEL OF PRESCHOOL EDUCATION

In the article, an attempt is made in the context of the phenomenological model of preschool education to define the tutor's accompaniment, to describe the essence of the mentioned pedagogical activity taking into account the possible types of tutorial escort of children of pre-school age. It was found out that tutor support, as a model, involves the personal nature of educational activities, taking into account the individual psychological characteristics of children, a careful attitude to their interests and needs.

Key words: tutor, support, phenomenological model of education, pre-school education, pre-school age.

Постановка проблеми. Новий час вимагає нових підходів і моделей, що обслуговують нові потреби сучасної людини. Саме «тьюторство», хоча історія його виникнення відноситься до середньовіччя, як ніколи затребувана саме сьогодні. Це пов'язано з безперервним розвитком особистості, з пошуком нових освітніх моделей, нових освітніх центрів, і, в кінцевому підсумку, з потребою в самореалізації й становленні особистості. Сучасний світ характеризується зростанням індивідуальної самосвідомості й для особистості актуальним стає пошук свого шляху в суспільстві, набуття права на індивідуальну траєкторію розвитку.

Практика показує, що якою б самостійністю не володіла людина, виникають ситуації, в яких особистість потребує супроводу з боку певного спеціаліста (тьютора): супровід вибору діяльності, супровід шляхів пізнання, супровід прийняття рішення, вибору мети, супровід у важких життєвих ситуаціях тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема тьюторства розглядається в науково-дослідних добутках у таких напрямках: особливості діяльності тьютора в системі дистанційного навчання (О. Андреев, Л. Бендова, О. Ішков, Т. Койчева, Е. Комраков, В. Кухаренко, В. Овсянніков, О. Попович, А. Теслинов, Г. Чернявська, С. Щенников, С.Федотова); реалізація тьюторства в рамках профільного навчання (В. Єрошин, Н. Нємова, Т. Афанасьєва, Т. Пуденко, Т. Родєнкова та інші); реалізація тьюторської діяльності в умовах школи (А. Адамський, Є. Волошина, С. Дерендяєв, Л. Долгова, Т. Ковалева, Є. Ковриго, В. Конєв, С. Мануйлова, Н. Михайлова, О. Плахотник, А. Решетнікова, Н. Рибалкіна, М. Черемних, П. Щедровицький).

Виділення невиділених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових робіт вітчизняних учених дозволяє стверджувати, що визначення сутності тьюторського супроводу в дошкільній освіті не знайшло свого відображення.

Мета статті: визначити особливості тьюторського супроводу в контексті феноменологічної моделі дошкільної освіти.

Результати та виклад основного матеріалу дослідження. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки в розділі «Удосконалення структури системи освіти» передбачено «урізноманітнення моделей організації освіти», стосовно модернізації процесу виховання, розвитку й соціалізації дітей у документі визначено: забезпечення відповідності змісту й якості виховання актуальним проблемам та перспективам розвитку особистості; розроблення інваріантних моделей змісту виховання в закладах освіти з урахуванням сучасних соціокультурних ситуацій, цінностей виховання та навчання [6, с. 18-20]. Отже, виникає необхідність створення сучасної моделі освіти для дітей передшкільного віку, яка реалізує зазначене вище. Такою сучасною моделлю ми вбачаємо тьюторський супровід.

Потреба у тьюторі в закладі дошкільної освіти виникає, як рушій реалізації положень закону України «Про дошкільну освіту», саме тьютор зможе скласти індивідуальну освітню програму, сформувати пізнавальну

активність, навчити дитину вчитися, «відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб» [2], це збільшує ймовірність того, що в школі цій дитині буде простіше влитися в освітній процес. Тьютор не тільки допоможе дитині, він зробить освітній процес орієнтованим на особистість дитини, її можливості, індивідуалізує його.

Зважаючи на те, що тьюторський супровід є специфічним видом педагогічної діяльності який передбачає певну модель, нами здійснено спробу дати визначення поняття відповідно до дефініції «моделі освіти». За основу було взято найбільш широке визначення «моделі освіти – це сформовані засобами знакових систем мисленнєві аналоги (логічні) конструкти, що схематично відображають освітню практику в цілому або її окремі фрагменти [8, с. 75].

Аналізуючи сучасні моделі освіти [5, с. 22] та спираючись на визначення поняття «тьютор – це наставник, що допомагає дитині в організації освітньої діяльності, пізнанні світу» [7, с. 343], тьюторство нами було віднесено до «феноменологічної моделі освіти» (А. Маслоу, А. Комбс, К. Роджерс та ін.). Ця модель передбачає персональний характер навчання з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей дітей, дбайливе й шанобливе ставлення до їхніх інтересів і потреб.

Його представники відкидають погляд на заклад освіти як на «освітній конвеєр». Освіту вони розглядають як гуманістичну в тому сенсі, щоб вона найбільш повно й адекватно відповідала справжній природі людини, допомогла їй знайти те, що в ній уже закладено природою, а не «відливати» в певну форму, вигадану кимось заздалегідь, апріорі [5, с. 23]. Прихильники цього напряму відстоюють право індивіда на автономію розвитку й освіти.

Як зазначає Бочкарьова Н.С., в основі феноменологічної педагогіки лежить індивідуально-орієнтоване, гуманістично направлене виховання і освіта. Феноменологічна педагогіка зосереджується на таких специфічних особливостях та якостях особистості дитини, як самосвідомість, креативність,

здатність будувати плани, приймати рішення і відповідати за них. З цієї причини сам феноменологічний підхід називається також гуманістичним. Представники цього напрямку, у тому числі й К.Роджерс, приділяють особливу увагу персональному навчанню. З одного боку, признається важливість взаємодії особи з середовищем, соціумом, а з іншого – особистості надається право бути незалежною від соціального оточення. Всесторонньо розвинена особистість формується в умовах дбайливого відношення до неї, її потреб, прагнень, відчуттів, до її багатобразного, часом, складного внутрішнього світу [1].

Феноменологічна модель освіти вимагає діалогічність спілкування учасників цього процесу, щирість почуттів. Для бажаючих опанувати цю модель, повинні засвоїти декілька загальних правил:

- виробити в собі навички активного (рефлексії) слухання, які вимагають самодисципліни й практики, це допомагає усунути комунікативні бар'єри, продемонструвати співпереживання, співчуття й бажання допомогти своїй дитині;

- навчати й давати можливість дитині адекватно виражати свої власні відчуття і бажання;

- засвоїти й застосовувати на практиці принцип “Обидва праві” в спілкуванні, а саме знаходити в собі сили бути рівним з дитиною, поважати її права, її відчуття, її потреби й бажання.

Дорослий має навчитися диференціювати власні проблеми від проблем дитини, навчати її самостійному прийняттю рішень, поступово перенести всю відповідальність за їхній пошук на саму дитину.

Аналіз феноменологічної моделі освіти яку подає у своєму дослідженні Бочкарьова Н.С. [1] дає змогу зробити такі узагальнення:

- фасилітуючі (від англ. «facilitate» – полегшувати, сприяти) особистісні установи педагога-тьютора («істинність», «довіра», «емпатичне розуміння») складають основу становлення осмисленої, продуктивної освіти (Я-концепція) та забезпечують розвиток і саморозвиток особистості дитини;

- мета, завдання, методи та форми освіти спрямовані на самоактуалізацію дитини;

- організація вільної, осмисленої навчальної діяльності розвиває допитливість дитини, яка їй приносить їй задоволення від процесу пізнання, впливає на дитину та дозволяє зрозуміти її поведінку;

- кожна дитина споконвічно прагне до самопізнання та самореалізації, вона володіє внутрішньою здатністю до самовдосконалення;

- взаєморозуміння між педагогом-тьютором та дитиною - це необхідна умова для розвитку особистості дитини, яка може досягатися лише в результаті конструктивного спілкування;

- діалогізація комунікативного процесу, учасниками якого є тьютор та дитина дозволяє зв'язувати різні концепції, знімає суперечність інших істин і точок зору. Педагог запитує, будує діалог, відкриває сенс з сучасних контекстів, створює умови для перетворення тексту на феномени свідомості дитини. Вихованець стає активним, свідомим учасником діалогу завдяки тому, що педагог виступає як творчий посередник між текстами культури й дитиною;

- дитина сприймає дійсність, яка її оточує, крізь призму власного ставлення та розуміння;

- самовдосконалення й тьютора й дитини відбувається на основі їхньої взаємодії. Зовнішня оцінка та самооцінка досить суттєві для дитини, її самопізнання та саморозвитку.

Педагоги-тьютор за цією моделлю мають створити умови для самопізнання й підтримки унікального розвитку кожної дитини у відповідності з успадкованою нею природою, надавати якнайбільше свободи вибору й умов для реалізації дитиною своїх природних потенціалів і самореалізації.

Таким чином, виникає протиріччя: між підтримкою унікального розвитку кожної дитини в закладі дошкільної освіти та реалізацією вихователем індивідуального підходу до кожної дитини. Обрана нами модель передбачає персональний характер навчання, що відповідає індивідуалізацію освіти. Тому

виникає необхідність розмежувати ці два поняття, так як індивідуалізацію освіти слід відрізнити від індивідуального підходу.

Індивідуальний підхід розуміється як засіб подолання невідповідності між рівнем освітньої діяльності, який задається програмами, і реальними можливостями дітей засвоїти їх. Моніторинг особливостей дітей здійснюється на кожному віковому етапі: при сприйнятті мети, мотивації освітньої діяльності, вирішенні завдань, визначенні способів дії тощо, однак зміст освіти тут заздалегідь визначено вимогами Базового компонента дошкільної освіти, які реалізує вихователь. Проте врахування індивідуальності, унікальності кожної дитини до уваги береться частково, що не реалізує в повній мірі закон України «Про дошкільну освіту»: забезпечення всебічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб.

Куземко Л.В. у дослідженнях суспільного дошкільного виховання (О. Дорошенкова, Н. Лубенець, С. Русова, Г. Усова та ін.) знаходить важливі для сучасної теорії й практики дошкільної освіти положення про необхідність проведення індивідуального виховання в закладах дошкільної освіти. Кожна дитина виконує певну розумову чи фізичну роботу індивідуально, витрачає індивідуальні зусилля. Ось чому забезпечити розвиток кожної дитини можливо лише шляхом індивідуального підходу до кожного вихованця у процесі роботи з групою дитячого садка. Лише такий підхід дає можливість дитині виявити свою індивідуальність [4, с. 104].

Діяльність тьютора в логіці індивідуального підходу в принципі можлива, вона тоді будується як засіб компенсації «перешкод» у навчанні, пов'язаних з індивідуальними особливостями дитини.

На відміну від індивідуального підходу принцип індивідуалізації освіти передбачає, що за дитиною залишається право на вибудовування власного змісту освіти, власної освітньої програми.

А реалізуючи принцип індивідуалізації, педагог-тьютор супроводжує процес побудови й реалізації індивідуальної освітньої програми дитини,

утримує фокус своєї уваги на осмисленості пізнання, надає дітям можливості випробування, конструювання та реконструювання освітніх форм, дозволяє «вийти на поверхню» освітнього процесу фактами самовизначення дітей в просторі культури.

У дослідженні Коробової І. В. подано аналіз досліджень і публікацій, що дає підстави автора стверджувати, що поняття індивідуалізації різні науковці трактують по-різному. Зокрема, виділено погляди І. М. Осмолівська підкреслює, що «індивідуалізація – це граничний випадок диференціації, коли навчальний процес будується з урахуванням не груп, а кожного окремо взятого учня» [3, с. 155].

Коробова І. В. розділяє також позицію І. М. Осмолівської, яка сутність індивідуалізації вбачає у розробці і реалізації індивідуалізованих освітніх траєкторій, а також створенні умов для найбільш повного розвитку особистості [3, с. 155].

Отже, тьютор - це педагог, який працює за принципом індивідуалізації та супроводжує побудову дитиною (тьюторантом) своєї індивідуальної освітньої програми. Функція тьютора в закладі дошкільної освіти полягає в здійсненні педагогічної діяльності по супроводу процесів формування та реалізації індивідуальної траєкторії розвитку дитини передшкільного віку. Такий супровід дітей містять декілька етапів реалізації індивідуальної освітньої програми дитини:

1. Виявлення освітнього запиту й постановці освітніх цілей.
2. Організацію проектування освітньої діяльності, в тому числі аналіз і пошук освітніх ресурсів як педагогічних, так і сімейних.
3. Сприяння в реалізації проекту індивідуальної предметної діяльності в освітньому середовищі, де освітнє середовище не обмежене тільки сім'єю або групою закладу дошкільної освіти, але передбачає включення в себе всіх соціальних груп, можливо корисних для дитини в даний період розвитку.
4. Організацію рефлексії та проектування наступних етапів освітньої траєкторії дитини на основі наступності дошкільної та шкільної освіти.

Вирішуючи послідовно ряд цих завдань, тьютор знаходиться в певних умовах праці:

- робота тьютора вимагає активізації (ініціатив) його діяльності в нестандартних ситуаціях;
- робота з сім'єю має високу ступінь складності в силу необхідності не просто рекомендацій, але узгодження педагогічних позицій тьютора, вихователя і батьків;
- від тьютора потрібен високий рівень особистої відповідальності й самостійності;
- обов'язковий постійний прояв тісної взаємодії тьютора з усіма учасниками освітнього процесу;
- тьютор ставиться в умови ненормованого робочого дня (гнучкий графік), так як процес супроводу не обмежується тільки групою закладу дошкільної освіти, але розширюється в усі сфери життя дитини - сім'я, група однолітків у дворі, сім'ї близьких родичів;
- від особистості тьютора потрібен високий ступінь емпатії до дитини та її батьків в будь-яких ситуаціях;
- важливе дотримання етичних норм професійного спілкування.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, якщо говорити про переваги, то тьютор, в нашому розумінні, повинен будувати такі ситуації життя дітей, де стало б можливо проявити освітні цілі й мотиви через їх реальні дії. Завдання тьютора - побудова освітнього простору як простору реалізації пізнавальних ініціатив та інтересів дітей. І це стосується будь-якої із груп передшкільної освіти, хоча зрозуміло, що засоби тьюторської діяльності повинні змінюватися відповідно до особливостей віку й соціальної ситуації розвитку тьюторанта. Тому тьюторський супровід - це педагогічна діяльність з індивідуалізації освіти, спрямована на:

- виявлення та розвиток освітніх мотивів і інтересів дітей;
- пошук освітніх ресурсів для створення індивідуальної освітньої програми;

- роботу з освітнім замовленням родини;
- формування пізнавальної та освітньої рефлексії дитини.

Таким чином, тьюторський супровід, як модель передбачає персональний характер освітньої діяльності з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей дітей, дбайливе й шанобливе ставлення до їхніх інтересів і потреб.

Перспективами подальших розвідок вбачаємо у характеристиці головних принципів тьюторського супроводу дітей передшкільного віку.

Література:

1. Бочкарьова Н.С. Філософія освіти Карла Роджерса [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipp.lp.edu.ua/WebRC/issues/Vochkaryova_Rogers.htm.
2. Закон України «Про дошкільну освіту» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>.
3. Коробова І.В. Реалізація індивідуального підходу до формування методичної компетентності майбутніх учителів фізики/ Коробова І.В. // Наукові записки. – Випуск 4. – Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Частина 1. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2013 – С. 155-159.
4. Куземко Л.В. Професійна підготовка педагога дошкільної освіти до індивідуальної роботи з дітьми [електронний ресурс]// Освітологічний дискурс, 2010, № 1. – С. 103-113. – Режим доступу: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/viewFile/12/30>.
5. Мартинець Л. А. Сучасні моделі освіти: навч.-метод. посібник. – 2-е вид., доповн. та переробл. / Лілія Асхатівна Мартинець. – Донецьк, 2015. – 102 с.
6. Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf.

7. Цюпак І.М. Тьюторство як ефективна умова забезпечення якості освіти /Цюпак І.М. – Цілі сталого розвитку третього тисячоліття: виклики для університетів наук про життя: міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, Україна, 23-25 травня 2018 року: матеріали конференції. – Київ, 2018. – С. 342-344.

8. Энциклопедия профессионального образования: 3-х т. // Под ред. С.Я. Батышева. – М.: АПО, 1999. – 440 с., – Т .2. – М., 1999. – С. 75.